

жки инвесторов», 10 октября 2006 г. [Электронный ресурс] // Е. Коровин. Режим доступа: www.lobbying.ru.

5. Матеріали Всеукраїнського форуму «Державно-приватне партнерство в Україні у подоланні економічної кризи в будівництві». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.avbmv.com.ua/contint/view/638/59/>, Державно-приватне партнерство. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.lowgroup.com.ua/ua/partnership/>.

Отримано 22.10.2012

УДК 332.142.4 : 005

Н.О.КОНДРАТЕНКО, д-р екон. наук, Ю.В.ГУСАК, О.Р.СУРМЕНЕЛЯН
Харківська національна академія міського господарства

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ З ПОЗИЦІЙ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто питання формування принципів оцінки ефективності ресурсозбереження у регіональних економічних системах. Проаналізовано структуру норм витрат матеріальних ресурсів. Доведено, що розробляючи принципи оцінки ефективності ресурсозбереження з позицій регіонального розвитку необхідно знайти методи (шляхи, способи, інструментарій), які б задовольняли соціально-економічні цілі розвитку суспільства.

Рассмотрены вопросы формирования принципов оценки эффективности ресурсосбережения в региональных экономических системах. Проведен анализ структуры норм расхода материальных ресурсов. Доказано, что разрабатывая принципы оценки эффективности ресурсосбережения с позиций регионального развития необходимо найти методы (пути, способы, инструментарий), которые бы удовлетворяли социально-экономические цели развития общества.

The question of forming principles of resource evaluation in regional economies. Examination of norms of material resources. It is proved that developing principles of resource evaluation from the standpoint of regional development is necessary to find methods (ways, methods, tools) that would meet the socio-economic development goals of society.

Ключові слова: ресурси, ресурсозбереження, регіон, регіональний розвиток, суспільство.

Важливим аспектом вивчення закономірностей і чинників, що визначають соціально-економічний розвиток, є розуміння сутності самого процесу розвитку. У науковій термінології досить часто вживається термін «розвиток». Він зустрічається як самостійно, так і у словосполученнях: економічний розвиток, соціально-економічний розвиток, сталий розвиток, регіональний розвиток тощо. Під розвитком насамперед розуміють будь-яку прогресивну зміну параметрів системи.

Проблема ефективності – це завжди проблема вибору. Вибір торкається того, що проводити, які види продукції, яким способом, як їх розподілити і який об'єм ресурсів використовувати для поточного і майбутнього споживання. Рівень ефективності робить вплив на рішення цілого ряду соціальних і економічних задач, таких, як швидке економічне зрос-

тання, підвищення рівня життя населення, зниження інфляції, поліпшення умов праці і відпочинку [1].

Вихід на якісно новий рівень ресурсоспоживання можливий лише за умови здійснення ресурсозбереження шляхом ефективного використання ринкових важелів та державного регулювання ресурсозбереження. Найбільш гострим питанням є поєднання економічних пріоритетів виробництва з екологічною переорієнтацією соціально-економічного розвитку, тому що ресурсозбереження з позиції регіонального розвитку є головним пріоритетом розвитку країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить, що сьогодні проблеми та вивчення та формування принципів оцінки ефективності ресурсозбереження з позиції регіонального розвитку досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-економісти [2-4].

Вивчаючи проблему ресурсозбереження, економісти пропонують різні методичні підходи. Хвесик М. А., Збагерська І. В. відзначають, що суть ресурсозбереження полягає в зниженні витрат ресурсів на виробництво продукції. Фактично вони ототожнюють ресурсозбереження із заощадженням, збереженням, невикористанням ресурсів у процесі виробництва [2].

З позиції філософської думки, С.В. Мочерний [3] визначає розвиток як незворотні, спрямовані закономірні (якісно-сутнісні) зміни матеріальних систем, зміст і зумовленість яких характеризується дією основних законів діалектики, що не виходить за межі глибинної внутрішньої сутності такої системи. На думку [4] розвиток розглядається у взаємозв'язку з основними законами діалектики.

Проте, питання, пов'язані з визначенням основних принципів оцінки ефективності ресурсозбереження на регіональному рівні є недостатньо вивченими і мало висвітлені, що обумовлює необхідність їх подальшого вивчення.

На сьогоднішній день недостатньо вивченим залишається питання формування принципів оцінки ефективності ресурсозбереження у регіональних економічних системах: потребують уточнення питання оптимізації режиму використання ресурсів регіону та визначення напрямів інституціонального забезпечення ресурсозбереження, заходи з його стимулювання та фінансування; потребує удосконалення методичний інструментарій стратегічного регулювання ресурсозберігаючої політики в Україні.

Метою статті є визначення основних принципів оцінки ефективності ресурсозбереження на регіональному рівні, вивчення досвіду ресурсозбереження та матеріаломісткості продукції з урахуванням регіональних особливостей.

Таким чином, ефективний розвиток кожної економічної системи вимагає постійного пошуку оптимальних варіантів сполучення державних і ринкових складових та інтересів. Тому вся доцільна діяльність людини, так чи інакше, пов'язана з проблемою ефективності. В основі цього поняття лежить обмеженість ресурсів, бажання економити час, одержувати якомога більше продукції з доступних ресурсів.

Рівень ефективності робить вплив на рішення цілого ряду соціальних і економічних задач, таких, як швидке економічне зростання, підвищення рівня життя населення, зниження інфляції, поліпшення умов праці і відпочинку.

На основі наукових розробок і господарської практики вітчизняних і закордонних підприємств можуть бути сформульовані основні принципи формування й оцінки ефективності ресурсозбереження на регіональному рівні:

- плюралізм джерел і форм матеріально-технічного забезпечення;
- самостійність підприємств-постачальників (продавців) і підприємств-споживачів (покупців) у використанні за своїм розсудом матеріальних і фінансових ресурсів, що перебувають у рамках їхніх прав власності;
- саморегулювання на основі діючих за допомогою керуючих впливів (податків, процентних ставок, мит і т.п.) елементів державної економічної політики для досягнення збалансованості виробництва з матеріальними ресурсами;
- ресурсозбереження й противовитратність (основні параметри процесу – матеріальні ресурси, матеріальні витрати, запаси й запасоємність – повинні перебувати в рівноважному стані на суспільно необхідному рівні);
- інтенсифікація використання матеріальних ресурсів у результаті досягнення максимально можливої глибини їх залучення у виробничий оборот, тобто повторного й багатопільового використання головним чином відходів споживання як вторинних матеріальних ресурсів;
- комплексність (передбачається, що в системі циркулюють всі необхідні для діяльності підприємства види матеріальних ресурсів, у тому числі призначені для надання інформаційних, виробничих і комерційних послуг);
- оперативність (здатність системи швидко реагувати на вимоги ринку в цілому й індивідуальні потреби окремих підприємств-партнерів);

- оборотність (можливість вільного переходу продукції як товару з натурально-речовинної форми у вартісну й назад);
- сприйнятливність до науково-технічного прогресу (система повинна вишукувати, освоювати й рекламувати новітні види товарів і послуг, а також насичувати ними ринок;
- реалізація пріоритету споживача (задоволення індивідуальних і суспільних потреб (ринків) у матеріальних ресурсах і послугах на суспільно необхідному рівні при найменших витратах).

Ці принципи повинні діяти одночасно, тому що вони визначають умови рівноважного стану й ефективного функціонування регіональних економічних систем. У протилежному випадку система управління деформується, що неминує приводить до збоїв у процесі матеріально-технічного забезпечення: виникненню дефіцитних ситуацій при одночасному утворенні надлишку запасів товарно-матеріальних цінностей.

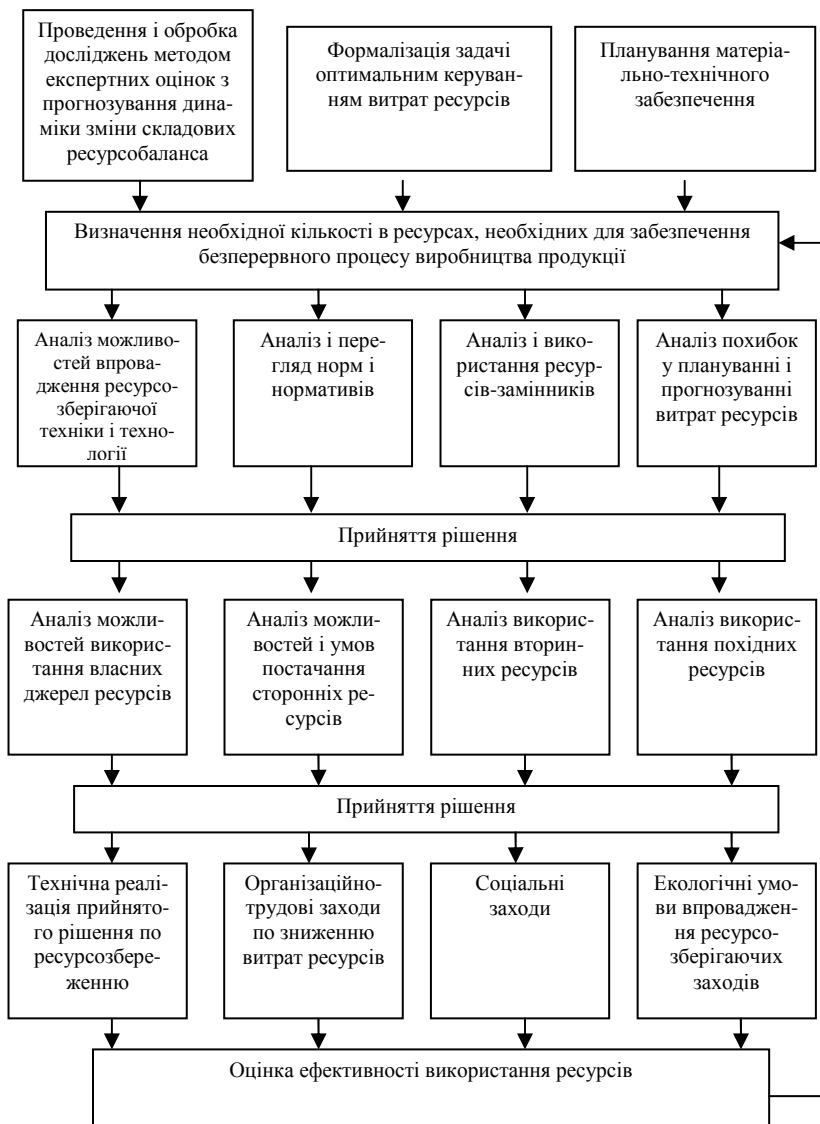
На етапі визначення принципів оцінки ефективності ресурсозбереження найважливіше значення має методика прийняття рішень щодо ресурсозбереження на регіональному рівні (рисунк). Наведена схема доводить, що методика керування процесом ресурсозбереження – це складний інтеграційний процес, що вимагає наявності системи зворотних зв'язків на всіх рівнях управління.

Важливе значення для підвищення ефективності регіональних економічних систем має вивчення досвіду ресурсозбереження та матеріаломісткості продукції з урахуванням регіональних особливостей і прогнозування на основі прискореного впровадження досягнень науково-технічного прогресу, удосконалення територіальних і галузевих пропорцій.

Одним з вагомих компонентів ресурсозбереження є вторинний ресурсний потенціал. Навіть за кризових умов господарювання щорічно утворюється близько 600-700 млн. т відходів з номенклатурою більше ніж 50 найменувань, в структурі яких переважає видобувна, паливно-енергетична, металургійна, хімічна промисловість.

У перспективі передбачається формування ефективного механізму вторинного ресурсоспоживання і залучення у цю сферу іноземних інвестицій.

З метою визначення потреби в основній сировині та інших видах матеріальних ресурсів користуються відповідними нормами витрат на виготовлення одиниці тієї чи іншої продукції. Нині в ринкових умовах господарювання ці норми розробляються переважно самими підприємствами або ж на їх замовлення відповідними науково-дослідними організаціями. Чинником, що сприяє підвищенню ефективності використання матеріальних ресурсів, є їх нормування.

Методика прийняття рішень по ресурсозбереженню на регіональному рівні

Техніко-економічне обґрунтування норм витрат матеріальних ресурсів пов'язане з аналізом їх структури. Структура норми витрат матеріальних ресурсів являє собою склад і співвідношення окремих її елементів. Для більшості матеріалів структура норми витрат представлена формулою:

$$N_v = R_c + Q + q,$$

де N_v – норма витрат; R_c – чисті витрати матеріалу на одиницю продукції або виробничої роботи (корисні витрати); Q – неминучі технологічні відходи та втрати; q – інші організаційно-технологічні втрати, що виникають у процесі транспортування, зберігання тощо.

Чим менші складові норми Q і q , тим якість норми витрат вища. Норми витрат матеріалів на виготовлення одиниці продукції розраховують з урахуванням її матеріаломісткості.

Всі аналітичні розрахунки спрямовані на визначення впливу ефективності використання матеріальних ресурсів на обсяг випуску продукції та розробки заходів по покращенню використання матеріальних ресурсів.

Підсумовуючи викладене вище, доходимо висновку, що запорукою гармонійного, сталого розвитку регіону, є дбайливе ставлення до всіх видів ресурсів, збалансування інтересів всіх соціальних груп населення, бізнесу та держави, обрання найважливіших пріоритетів в соціально-економічному розвитку регіону, що базуються на науково-обґрунтованих принципах ресурсоспоживання та ресурсозбереження.

Таким чином, одним з першочергових завдань соціально-економічного розвитку регіональних економічних систем сьогодні можна вважати проблему поєднання різних цілей розвитку суспільства: економічних, екологічних, соціальних, політичних та ін. Розробляючи принцип оцінки ефективності ресурсозбереження з позицій регіонального розвитку необхідно знайти методи (шляхи, способи, інструментарій), які б задовольняли соціально-економічні цілі розвитку суспільства.

1. Кондратенко Н.О. Теоретико-методологічні засади стратегії ресурсозбереження у регіональних економічних системах: дис... д-ра екон. наук: 08.00.05 / Н.О. Кондратенко. – Київ, 2011. – 469 с.

2. Хвесик М. А. Економічна оцінка природних ресурсів: основні методологічні підходи / М. А. Хвесик, І. В. Збагерська. – Рівне: РДТУ, 2000. – 194 с.

3. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження [Текст] / С. В. Мочерний // Львів: Світ, 2005. – 415 с.

4. Диба М. І. Економічна стратегія перехідної економіки України // Стратегія економічного розвитку України: Наук. зб. – Вип. 4. – К.: КНЕУ, 2001. – 302-306 с.

Отримано 19.09.2012